

парадку і законнасці. Ён быў ідэолагам сярэдніх слаёў пануючага класа сучаснага яму грамадства, якое было зацікаўлена ў абмежаванні магутнасці буйных феадалаў, упарадкаванні дзяржаўнай улады, развіцці асветы. Гэтыя погляды супадалі з інтарэсамі новага класа, што нараджаўся ў той час, – класа буржуазіі, які нес ідэалогію Асветніцтва.

Такім чынам, дзякуючы сваім выдатным якасцям, Георгій Каніскі апынуўся здольным вырасці з біскупа епархіі ў паўнамоцнага прадстаўніка ўсяго заходнерускага праваслаўя, стаўшы кіраўніком ўсіх польскіх дысідэнтаў, змагаром і абаронцам свабоды сумлення, актыўным правадніком у Польшчы знешняй палітыкі рускага ўрада. Менавіта яму Беларусь абавязана захаваннем сваёй веры і народнасці, а затым і поўным вызваленнем ад двухвекавага мяцежнага польскага прыгнёту.

Наважэн К. Д.

**ПАРАЎНАЛЬНА-ПРАВОВЫ АНАЛІЗ АБ'ЕКТЫЊНАГА БОКУ
ЗЛАЧЫНСТВА ПА СТАТУТУ ВКЛ 1588 г.
І САБОРНАМУ ЎЛАЖЭННЮ 1649 г.**

*Наважэн Крысціна Дзмітрыеўна, студэнтка 3 курса Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта, г. Мінск, Беларусь, law.novozhen@bsu.by*

Навуковы кіраўнік: канд. юрыд. навук, дацэнт Голубева Л. Л.

Статут ВКЛ 1588 г. і Саборнае Ўлажэнне 1649 г. – найважнейшыя помнікі заканадаўства. У іх замацаваны віды злачынстваў і пакаранняў, але яшчэ недастаткова дакладна сфарміраваны інстытуты агульнай часткі крымінальнага права, у прыватнасці, інстытут складу злачынства.

Пры характарыстыцы злачыннага дзеяння ў феадальны час першапачаткова варта звярнуцца да тэорыі сучаснага крымінальнага права, якое вылучае чатыры прыметы складу злачынства: аб'ект, аб'ектыўны бок, суб'ект, суб'ектыўны бок.

Шмат аўтараў, якія вывучалі заканадаўства таго перыяду, у сваіх працах амаль не характарызавалі складу злачынства, а толькі называлі іх. У сувязі са станам вывучанасці праблема неабходна больш падрабязна спыніцца на параўнальнай характарыстыцы інстытута аб'ектыўнага боку злачынства, які змяшчаецца ў Статутах ВКЛ і Саборным Улажэнні 1649 г.

Сукупнасць прымет, якія характарызуюць злачынства, складаюць яго аб'ектыўны бок. У сучасным крымінальным праве гэта паняцце ўключае ў сябе грамадска небяспечнае дзеянне, прычынную сувязь паміж дзеяннем і наступіўшымі грамадска небяспечнымі вынікамі, а таксама месца, спосаб, час і абставіны здзяйснення злачынства, але варта памятаць, што абавязковай прыметай з'яўляецца толькі грамадска небяспечнае дзеянне, астатнія прыметы – факультатыўныя.

Усе гэтыя асаблівасці ў той ці іншай ступені знайшлі адлюстраванне ў заканадаўстве ВКЛ, але найбольш дэталёва ў Статуце 1588 г. Паводле Статута злачынствы маглі быць здзейснены ў форме актыўнага дзеяння, а таксама ў форме ўстрымання ад дзеяння. Злачыннае дзеянне не абмежавана

здзяйсненнем пэўных рухаў цела, а выкарыстаннем тых ці іншых сродкаў учынення злачынства. Як прыклад можна разглядаць цялесныя пашкоджанні, якія былі нанесены жывёлай.

Аналізуючы абавязковыя прыкметы аб'ектыўнага боку злачынства па Статуце ВКЛ 1588 г. і Саборным Улажэнні 1649 г., можна вылучыць агульныя рысы. Па-першае, у абодвух прававых помніках змяшчаецца абавязковая прыкмета складу злачынства – здзяйсненне злачынства ў форме актыўнага дзеяння. Напрыклад, «хто б на чыю-небудзь хату шляхецкую, наўмысна здзейсніўшы наезд ці напаўшы і ў той хаце каго-небудзь забіў...» (арт. 1 раздз. XI Статута 1588 г.), «а будзе разбойніка зловяць на разбоі ў іншыя, і яго таму ж катаваць і ў і(ы)ных разбоях» (арт. 17, XXI, Саборнага Улажэння).

Таксама можна знайсці прыклады дзеянняў у форме ўстрымання ад дзеяння. «А будзе хто зведаў, ці пачуўшы на царскую вялікасць у якіх людзях скоп і змову, ці іншы які злы намер, а гасудару і яго гасударавым баярам і бліжкім людям, і ў гарадах ваяводам і загадным людзям, пра тое не паведаміць, а гасудару пра то будзе вядома, што ён пра такую справу ведаў, а не апавясціў, і адшукаецца пра тое да ладу, і яго за тое караць смерцю без усялякай літасці» (арт. 19, II, Саборнага Улажэння). Устрыманне ад дзеяння ў Статуце мела месца ў тым выпадку, калі заканадаўца прама паказваў на абавязковасць здзяйснення тых ці іншых дзеянняў, у той час як вінаватая асоба іх не здзяйсняла. Напрыклад, закон абавязваў выканаць пастанову суда і з'явіцца па позве ў суд, даносіць аб дзяржаўнай здрадзе, не ўхіляцца ад нясення ваеннай службы і інш.

Па-другое, у абодвух заканадаўствах змяшчаецца яшчэ адна абавязковая прыкмета складу злачынства – грамадска-небяспечнае наступства, якое надыходзіць у выніку грамадска небяспечных дзеянняў або бяздзейнасці. Так, напрыклад, у Статуце 1588 г. за змову і бунт супраць велічы можна было страціць гонар, горла і маёнтак, а ў Саборным Улажэнні за аналагічнае злачынства прадугледжана смяротнае пакаранне.

Таксама ў артыкулах Статута ВКЛ 1588 г. і Саборнага Улажэння 1649 г. заканадаўцам выдзелены склады злачынства, якія ўтрымлівалі ў сабе толькі дзеянні і меру пакарання, без указання наступстваў і прычынна-следчай сувязі. Гэта сведчыць аб тым, што, хаця заканадаўства таго часу і не ведала аб наяўнасці фармальнага складу злачынства, як сучаснае крымінальнае права, але ўжо тады заканадаўцам быў зроблены значны крок наперад у гэтым напрамку. Дастаткова было наяўнасці толькі дзеяння, напрыклад, «будзе якой сын ці дачка ўчыніць бацьку свайму ці маці смяротнае забойства, і іх за бацькоўскае ці за мацернае забойства пакараць смерцю ж без усялякай літасці» (арт. 1, XXII, Саборнага Улажэння). Але ж згодна з палажэннямі Статута паміж злачынным дзеяннем і наступіўшымі вынікамі, якія не ўказаны ў дыспазіцыі артыкула і таму не з'яўляюцца прыметамі канкрэтнага складу злачынства, маглі ўлічвацца ў правапрымяняльнай дзейнасці, г. зн. пры прызначэнні пакарання. Іншыя факультатыўныя прыкметы таксама знайшлі адлюстраванне ў дадзеных памятнаках заканадаўства. Напрыклад, час, месца, спосаб і прылада таксама згадваюцца ў некаторых артыкулах.

Падводзячы вынік, можна зрабіць выснову, што гэтым заканадаўчым актам была ўласціва дастаткова сучасная трактоўка аб'ектыўнага боку злачынства. Яна была прадстаўлена як абавязковымі, так і дадатковымі прыкметамі, якія належаць сучаснаму крымінальнаму праву. Дадзеныя прыкметы маюць юрыдычнае значэнне пры прызначэнні пакарання не толькі ў наш час, але і ў мінулым. Вышэйназваныя прыкметы аб'ектыўнага боку шмат у чым супадаюць, таму што злачынствы прадстаўлены падобнымі дзеяннямі. Развіццё крымінальнага заканадаўства ВКЛ і Расіі ішло прыкладна па адным шляху, але варта адзначыць, што ВКЛ да гэтага прыйшло нашмат раней, бо палажэнні ўсіх трох Статутаў змяшчаюць аналагічныя прыкметы аб'ектыўнага боку злачынства.

Станкевіч В. С.

ШЛЯХТА Ў ПАЛІТЫЧНЫМ ЖЫЦЦІ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

Станкевіч Валерыя Сяргеёўна, студэнтка 4 курса Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, г. Мінск, Беларусь, lerika2003267@gmail.com

Навуковы кіраўнік: доктар юрыд. навук, прафесар Доўнар Т. І.

У Вялікім Княстве Літоўскім (далей – ВКЛ), палітыка-эканамічным цэнтрам якога былі беларускія землі, у XIII ст. пачалі фарміравацца феадальныя адносіны. У кантэксце развіцця дзяржаўных інстытутаў і выдання агульназемскіх грамат (1387 г., 1413 г., 1447 г і інш.) і Статутаў ВКЛ яны былі заканадаўча аформлены. Феодалы, кансалідаваўшыся ў адзінае саслоўе – шляхту, пачалі адыгрываць галоўную ролю ў палітычным жыцці ВКЛ. Панаванне шляхты вызначалася тым, што яе прадстаўнікі займалі ўсе важнейшыя пасады дзяржаўнага апарату як у цэнтры, так і на месцах. Менавіта яны вызначалі напрамак усёй унутранай і знешняй палітыкі ВКЛ.

Варта падкрэсліць, што ў XIV–XV стст. ВКЛ па форме праўлення ўяўляла сабой раннефеадальную манархію. З развіццём саслоўных правоў шляхты ўлада вялікага князя пачала абмяжоўвацца. Паступова ўладныя функцыі сумесна з манархам сталі ажыццяўляць не толькі паны-рада, але сойм і павятовыя соймакі.

Канчаткова аформіўшыся ў канцы XV ст., рада ВКЛ стала стала выканаўча-распарадчым органам дзяржаўнай улады. Пры разглядзе пытанняў, па якіх патрабавалася падтрымка буйных землеўладальнікаў, на пасяджэнні рады запрашаліся і іншыя феодалы. Такія пашыраныя пасяджэнні атрымалі назву сойма.

У перыяд праўлення вялікага князя Аляксандра сойм пачаў разглядацца як неабходны дзяржаўны інстытут. У XVI ст. сойм канчаткова аформіўся як заканадаўчы орган дзяржаўнай улады.

Шляхта карысталася вальнымі соймамі для таго, каб паведаміць вялікаму князю або панам радным аб сваіх патрэбах, просьбах і злоўжываннях у дзяржаве і паветах, падтрымлівала адзін аднога ў сваіх заявах і скаргах, а таксама патрабавала ад улад розных паляпшэнняў і рэформ у сваіх інтарэсах. Фактычна ў такіх выпадках вальны сойм з'яўляўся палітычным інстытутам,